

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI
EGYETEM
LUDOVICA

ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI
TANULMÁNYOK KAR
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

OPUSCULA CIVILIA

Treszkony Péter – Dúl János:

*Nizsalovszky Magánjogi Kollokvium
Gyula
Konferenciabeszámoló*

2025/3.

**Nizsalovszky Magánjogi Kollokvium Gyula
Konferenciabeszámoló**

2024. szeptember 25-én Gyulán, a Gyulai Törvényszék Dísztermében rendezték meg az I. Nizsalovszky Magánjogi Kollokviumot, a Gyulai Törvényszék, a Nemzet Adó- és Vámhivatal Békés Vármegyei Adó- és Vámigazgatósága, valamint a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kara Civilisztikai Tanszékének szervezésében.

„Ennyi polgári jogász egy helyen, egy időben igen ritkán tartózkodik” – jegyezte meg Bagdi Árpád Gyula, a Gyulai Törvényszék elnöke. Köszöntőbeszédében kiemelte a Kollokvium iránti nagy érdeklődést és hangsúlyozta az olyan fórumok fontosságát, ahol az elméleti szakemberek és a joggyakorlat képviselői közösen fejthetik ki gondolataikat. A konferenciának Gyula adott otthont: ugyanis a konferencia középpontjában Nizsalovszky Endre hagyatéka áll, aki a magánjog egyik legnevesebb hazai úttörője volt. Nizsalovszky családja ezer szállal kötődött a városhoz: édesapja 1912 és 1921 között a Gyulai Királyi Törvényszék elnökeként tevékenykedett, így a jogász hivatás mondhatni Nizsalovszky „vérében” volt, tudományos munkássága több területen is jelentős hatást gyakorolt a korabeli és a mai kodifikációra egyaránt.

Varga Réka, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Karának dékánja és az Alkotmánybíróság elnökhelyettese hangsúlyozta, hogy a Nemzeti Közzolgálati Egyetem célja az olyan szakemberek képzése, akik a modern állam és a hatékony közigazgatás működtetéséhez nélkülözhetetlenek. Mint elmondta, Nizsalovszky Endre munkásságának egyik legfontosabb eleme a gyakorlatban is hasznosítható tudás átadása volt. Példamutató hatását jól mutatja, hogy nemcsak hallgatói, hanem tanítványai is voltak, akik még akkor is kapcsolatban maradtak vele, amikor háttérbe szorították. Munkássága a jog számos területét érintette – a családjogtól a kötelmi és zálogjogon át a bírói döntések rendszerezéséig. Azok, akik rá hivatkoznak, nem csupán tiszteletüket fejezik ki, hanem érveiket is az ő gondolataira építve, vagy éppen azokra reflektálva formálják meg.

„Budapesten kívül is van élet. Nizsalovszky Endre öröksége pontosan ezt bizonyítja.” Senyei György Barna, az Országos Bírósági Hivatal elnöke beszédében nemcsak Nizsalovszky Endre, hanem az egész Nizsalovszky-jogászdinasztia munkásságának is rendkívüli jelentőséget tulajdonított, akik mint civilisták, jó példával és helytállással mutattak utat. Kiemelte azt is, hogy Nizsalovszkynak a szocializmus idejében is, amely a magánjognak igen instabil talajt biztosított, sikerült érdemi jogfejlesztő tevékenységet végeznie. A szocialista rendszerben is maradhatott a magánjog, és az általa összeállított „fekete kommentár” sokszor használt alpművé vált. Nizsalovszky nem csupán az akkori magánjogi gondolkodásra volt nagy hatással, hanem a mai civilisztikai jogdogmatikára is rátette gondolkodásának pecsétjét elasztikus, pragmatista jogértelmezésével.

„Ha két embernek van száz-száz forintja, és azt kicseréli, akkor mindkettőnek lesz száz-száz forintja, de ha a két embernek van egy-egy gondolata, és azt cseréli ki, akkor mindkettőnek két-két gondolata lesz.” Mádl Ferenc gondolataival köszöntötte a jelenlevőket Auer Ádám, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Civilisztikai Tanszékének vezetője. A Kollokvium ötlete 2023-ban fogant meg, amikor a szerződések érvénytelensége témakörében végzett kutatást a gyulai Mogyoróssy János Városi Könyvtárban. A kutatás során előkerült egy levél is, amelyet az 1959. évi Polgári Törvénykönyv előkészítése idején írt Nizsalovszky Endre – akkoriban mellőzött, szilenciumra ítélt jogtudósként. A levélben foglalt gondolatokat végül beépítették a kódexbe; a szabályozás azon része került elfogadásra, amelyet Nizsalovszky javasolt. Nizsalovszkyt és családját számos szál fűzte Gyula városához: ő maga is itt élt és dolgozott, jogász pályafutását is itt kezdte meg.

¹ Nemzeti Közzolgálati Egyetem, államtudományi osztatlan mesterképzési szak, 3. évfolyam; a Magyar Zoltán Szakkollégium és a Magánjogi Kutatóműhely tagja.

² Adjunktus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Civilisztikai Tanszék.

A konferencia célja nem pusztán emlékezés: lényegi eleme a párbeszéd (kollokvium) és a Nizsalovszky-módszer továbbvitele. Ennek alappillérei a társadalmi viszonyok mélyreható megértése, a külföldi minták és nemzetközi tapasztalatok elemzése, ezek rendszerbe illesztése, majd az alkotást követő revízió és – szükség esetén – a korrekció.

Sulyok Tamás, Magyarország köztársasági elnöke nyitóelőadásában kiemelte Nizsalovszky Endre azon tulajdonságait, amelyek révén a számos, életét beárnyékoló megpróbáltatás ellenére is mindvégig hű maradt értékeihez. Humánus személyiségként mély együttérzést tanúsított embertársai iránt; szilárd jellem, jószándék, empátia és szolidaritás jellemezte. Családjában nagy hagyománya volt a jótékonykodásnak. Ennek szellemében vált nagy tudású, odafigyelő tanárrá, aki nemcsak oktatott, hanem felkarolta tanítványait is. Mádl Ferenc és felesége számára a lakásbérlet követően saját otthonában alakított ki külön lakrészt. Jogászcsaládba született, és már fiatalon a jogász hivatás felé orientálódott. Oktatói pályafutását Debrecenben kezdte, majd meghívást kapott Budapestre, ahol több egyetemen is tanított. Elmondások szerint tanárként nem szakította félbe az órát, ha valaki nem figyelt; ehelyett tekintetével finoman visszaterelte az elkalandozó hallgató figyelmét.

Részt vett az 1928-as Magánjogi Törvényjavaslat, az 1952. évi Családjogi törvény és az 1959. évi Polgári Törvénykönyv megalkotásában, így munkásságának hatása a mai jogrendszerben is érezhető. Ő hívta fel Mádl Ferenc figyelmét a nyugat-európai integráció jövőbeli fejlődésére, és a jogharmonizációval kapcsolatban is számos előremutató gondolatot fogalmazott meg. 1929-től 1957-ig tanított, amikor végül eltiltották az egyetemi oktatástól. A jogászprofesszort azonban ez sem tántorította el a tudományos élettől, az eltiltás után lakásán fogadta a hallgatóit. A szocialista rezsim idejében kiállt elnyomott és bebörtönzött tudóstársai mellett. Nyolcvankét évesen hunyt el, halálos ágyán is egy doktori disszertáció opponenciáján dolgozott.

Vékás Lajos szerint: „Nizsalovszky Endre egy időskori csodagyerek volt”. Az MTA rendes tagja, az Eötvös Loránd Tudományegyetem professor emeritusa személyes élményeivel kezdte előadását: Nizsalovszky Endre őt már nem taníthatta az egyetemen, mivel az 1956-os forradalomban vállalt szerepe miatt elvesztette katedráját, ugyanakkor ő volt Vékás Lajos kandidátusi értekezésének egyik opponense. Minden fejezet elolvasása után Nizsalovszky meghívta őt a lakására, hogy személyesen adhassa át észrevételeit, és megvitathassa azokat vele. Ebből is kitűnik Nizsalovszky Endre útegyengető személyisége, közvetlensége, interakciója az újabb generációval.

Az oktatói pályáját Nizsalovszky Endre eredetileg a Debreceni Egyetemen kezdte, ahol magánjogot, majd később kereskedelmi jogot oktatott. 1943-ban, még fiatalon, Szladits Károly utódjaként vette át a tanszék vezetését az akkori Pázmány Péter Tudományegyetemen. Grosschmid Béni születésnapjára a tudományos élet szereplői emlékkötetet terveztek összeállítani. Nagy volt az érdeklődés; igazi tolongás volt, ki írhat tanulmányt a kötetbe, hiszen ez hatalmas megtiszteltetésnek számított. Nizsalovszky ebben az emlékkötetben kiemelt helyet kapott: ötven oldalon keresztül fejthette ki gondolatait.

Nizsalovszky Endre az egyetemi oktatástól való eltiltása után olyan, máig időszerű témákról is publikált, mint a szerv- és szövetátültetés joga, illetve az előadóművészek jogállása. Tudományos tekintélye olyan szintre emelkedett, hogy „A család jogi rendjének alapjai” című művének angol nyelvű kiadásáról a Freiburgi Egyetem professzora az egyik vezető német jogi folyóiratban mintegy ötven oldalas recenziót közölt. Kreativitását és szellemi frissességét élete végéig megőrizte. Életútjának bemutatása után Vékás Lajos kiemelte: Nizsalovszky mindig megfelelő alapossággal és felkészültséggel tudott hozzászólni az új jogi jelenségekhez, és munkásságát az innováció, valamint az elmélyült gondolkodás jellemezte.

Trócsányi László, a Károli Gáspár Református Egyetem rektora és a Magyar Jogász Egylet elnöke előadásában Nizsalovszky Endre összehasonító jogi kutatásait és szemléletmódját méltatta. Kiemelte, hogy Nizsalovszky mindig kereste a hallgatóságának tekintetét, papírlapokra felírt kérdésekkel pedig a hallgatók is alakíthatták óráit. Trócsányi László a jogcsaládok közötti hasonlóságokat és különbségeket hangsúlyozta, valamint ezek uniós jogra gyakorolt hatását. Az Európai Unió számára komoly kihívást jelentett a különböző jogrendszerek szemléletmódjainak közelítése. Sok esetben szükségszerű volt

egyes jogcsaládok megoldásainak előnyben részesítése. Az uniós jog dogmatikailag gyökértelen, ugyanakkor jelentős hatást gyakorolt rá az angolszász jog, amelynek az absztrakciós szintje alacsonyabb – például nem ismeri a „jogviszony” fogalmát. A francia jog ezzel szemben nem használja a „szerződés semmissége” és „megtámadhatósága” kategóriákat, hanem az „abszolút” és „relatív érvénytelenség” fogalompárját alkalmazza. Az uniós jog fejlődésével a hagyományos közjog és magánjog közötti határvonalak elmosódnak, a rendszer egyre inkább funkcionális joggá válik. Ennek középpontjában a kompromisszumkeresés áll, amelyben a nagyobb tagállamok és érdekcsoportok szerepe különösen hangsúlyos. Bár az Európai Unió munkanyelve hivatalosan francia, az angolszász jogrendszer hatása továbbra is erőteljes. Az Európai Unió Bíróságának szerepe szintén kulcsfontosságú, hiszen – Trócsányi László szavaival élve – „életet lehel a betűkbe”.

A konferencia folytatásában – Nizsalovszky szellemiségi örökségét idézve – a magánjog aktuális kihívásaihoz kapcsolódó szakmai előadások hangzottak el. Papp Tekla, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kara Civilisztikai Tanszékének egyetemi tanára az alimentációs kötelekekről tartott előadást. Nizsalovszky Endre a családügyi ellátásokhoz és a nyugdíjhoz kapcsolódó aspektusokat vizsgálta, előadásában Papp Tekla a jogügyleti alapú időskori gondoskodásra helyezte a hangsúlyt. Komplex elméleti rendszerben mutatta be e megoldások gyakorlati szerepét és lehetőségeit.

Előadásában felvázolta, hogy az európai uniós közös gondolkodás alapján négy fő fókuszterület rajzolódik ki: a nők, az idősek (különválasztva az öngondozásra képes és arra nem képes személyeket), a gyermekek és fogyatékkal élők. Az Európai Unió egyes szervei különböző állásfoglalásokkal – stratégiák, vélemények formájában – deklarálták, hogy e kérdéskör ösztársadalmi szintű megközelítést igényel, amely fenntartható, megfizethető és folyamatos. A szociális taxonómia jelentősége a zöld taxonómiáé mellett szintén kiemelendő. Magyarországon a téma aktualitását az adja, hogy a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint közel kétmillió ember 65 év feletti, és egyharmaduk egyedül él, egzisztenciálisan kiszolgáltatott helyzetben. Papp Tekla rámutatott: számos olyan jogintézményt tartunk nyilván, klasszikus alimentációs céllal (például a tartási szerződést), ugyanakkor a rendszerben olyan elemek is megtalálhatók, amelyek nem klasszikus formában, de hasonló célt szolgálnak, így ezek gyakorlati alkalmazási lehetőségei is bővíthetők.

Összegzőképpen több mint hatvan év bírói gyakorlatának áttekintése alapján arra a következtetésre jutott, hogy míg a tartási, életjáradéki és öröklési szerződések esetén korábban a szerződéskötések körüli viták voltak jellemzők, ma inkább a szerződések megszüntetése képezi a perek tárgyát. Jellemzően a tartási és életjáradéki szerződések nem családtagok kötik, míg az öröklési szerződések túlnyomórészt családtagok között jönnek létre. Előadásának végén hangsúlyozta, hogy nagyobb figyelmet kellene fordítani az egészségbiztosítási és egészségügyi kezelési szerződések szerepére az időskori ellátások területén.

Darázs Lénárd, az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyetemi tanára és általános rektorhelyettese szerint Nizsalovszky úttörő kérdésekkel foglalkozott, és biztos abban, hogy a fogyasztói szerződések részleges érvénytelensége is foglalkoztatta volna. Tudományos előadásában a Polgári Törvénykönyv 6:114. §-át elemezte, részletesen bemutatva a kapcsolódó dogmatikai összefüggéseket, továbbá kitért az uniós jogi háttérre és a joggyakorlatra is. Az érvénytelenség olyan ok alapján áll fenn, amely a szerződéskötés időpontjában már fennállt, és ennek következtében meghiúsítja a felek által célzott joghatás kiváltását. Az érvénytelenség a szerződés egészére vonatkozik, és a téma alaposan feldolgozott az irodalomban. Ugyanakkor a részleges érvénytelenség kapcsán a kommentárok és tankönyvek többnyire csak a törvényszöveg megismétlésére szorítkoznak, és érdemi további magyarázatot nem nyújtanak. A Ptk. 6:114. § (1) bekezdése az érvénytelenség egy speciális, ugyanakkor adekvát és elfogadható megjelenési formáját rögzíti, ezzel szemben a (2) bekezdés már további kérdéseket vet fel. A BGB és a Ptk. egymásnak megfelelő szabályai – amelyek nem fogyasztói szerződésekre vonatkoznak – egy fontos közös nevezőben találkoznak: ez a hipotetikus szerződési akarat. Mivel a felek valós akaratát gyakran nem ismerjük, azt vizsgáljuk, mit akarthattak volna. A fogyasztói szerződéseknél azonban a hipotetikus szerződési akarat vizsgálata nem alkalmazható; a szerződés csak akkor dől meg, ha az érvénytelen rész nélkül nem teljesíthető. Ezzel megszűnik a korrekciós magánautonómia

lehetősége. Előadása további részeiben az uniós fogyasztóvédelmi joggal való kapcsolódásokat, valamint a releváns bírósági gyakorlatot ismertette. Végül néhány jövőbeli kérdést is felvázolt, amelyek például a Data Acthez illeszkednek.

Futóné Major Mónika, a Gyulai Törvényszék bírása Nizsalovszky Endre 1942-ben „Az alanyi magánjog és a perjog” címmel megtartott székfoglalójának gondolatiságát idézve a hatályos jogszabályi környezetet a ténybeli és a jogi igazság metszéspontjába helyezte. Az anyagi jog a tartalom, az eljárásjog pedig a forma, amely utóbbi tulajdonképpen egyfajta túlélődeszka az igazság keresői számára. Coingot idézve elhangzott, hogy a magánjog a jogalanyok alanyi jogainak hálózata. Ezt követően a Ptk., a Pp. és a Bszi. releváns rendelkezései közötti kapcsolatrendszerre hívta fel a figyelmet. Az eljárásjogban az igazság a tisztességes eljárás elvén keresztül tud érvényesülni, ugyanakkor magát a tisztességes bírósági eljárás követelményét az Alaptörvény, az Alapjogi Charta és az Emberi Jogok Európai Egyezménye is rögzíti. A 7/2013. (III. 1.) AB határozat kiemeli, hogy e jog magában foglalja a bírósághoz fordulás jogát és a hatékony jogvédelmet is.

A polgári pernek két rendeltetése van: egyrészt individuális, az alanyi magánjogok érvényre juttatása és a jogviták végleges rendezése, másrészt absztrakt, az alanyi jogi intézmények védelme és a jogrend integritásának fenntartása. Nizsalovszky szerint a szociális szükségszerűség az a késztetőerő, amely úgy nehezedik az állam vállára, mint Atlaszra a mennyboltozat – s amely alól az állam nem vonhatja ki magát. A ténybeli és jogi igazság viszonya kapcsán felmerül a kérdés, mennyiben közelíthető meg az objektív valóság. Nizsalovszky azt feszegette: biztosított-e a magánjogi alanyi jog érvényesülése? A válasz alapja, hogy a perjogi gondolkodás lényege a bizonyítottságban rejlik. A Pp. egyik újítása a hatályos szabályozás szerinti anyagi pervezetés, amely lényegében a magánjog és a perjog kapcsolódását jelenti. Az előadás zárásaként azt a kérdést vetette fel, milyen legyen az anyagi pervezetés: minimalista, hatékony vagy aktivista; a joggyakorlat szerteágazó, teljesen eltérő álláspontokkal.

Kovács Tamás, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Békés Vármegyei Adó- és Vámigazgatóságának igazgatója a NAV által indított megállapítási és marasztalási perek alapján ismertette a vezető tisztségviselőket terhelő mögöttes társasági jogi felelősség gyakorlati aspektusait. Rudolf Stammmler gondolatát idézve: „az igazságosság annyi, mint a közösség gondolatával való megegyezés”. A jogállamiság egyik fontos alappillére a felelősség, és ezzel összefüggésben a mögöttes felelősség kérdése nemzetközi szinten is jelen van. Példaként a spanyol adótörvény megoldását mutatta be. A hazai szabályozás kapcsán a Polgári Törvénykönyv 3:112. § (2) bekezdéséből indult ki, amely szerint a vezető tisztségviselő a társaság ügyvezetését a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján, önállóan látja el. Ez az elsődlegesség azonban a társaság egy későbbi életszakaszában megváltozhat, és mögöttes felelősséghez vezethet. A csődtörvény (Cstv. 33/A. § és 63/A. §) és a cégtörvény (Ctv. 118/A-118/B. §) irányadó rendelkezéseit elemezte, különös tekintettel azok gyakorlati alkalmazására. Kiemelte, hogy a perek előkészítésénél a Hivatal mindig maradéktalanul figyelembe veszi a jogszerűségi és a célszerűségi szempontokat. Ezt jól mutatja, hogy a NAV által megindított perek túlnyomó többségében a keresetek megalapozottak voltak, és sikeresen érvényesítették a költségvetési érdekeket.

Auer Ádám, a Nemzeti Közszerzői Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Civilisztikai Tanszékének vezetője, egyetemi docens a XXI. századi elvárások tükrében vázolt fel összetett képet a vezető tisztségviselő felelősségéről. A vállalatok társadalmi felelőssége (CSR) kapcsán jelent meg először az az igény, hogy a társaságok működése során figyelemmel kell lenniük a társadalmi értékekre is – vagyis a társaságok által kiváltott hatásokat ott kell kezelni, ahol felmerülnek. A vezető tisztségviselőkre többek között az Európai Unió CSRD (EU 2022/2464 irányelv) és a CS3D (EU 2024/1760 irányelv) irányelvei helyeznek hangsúlyt. Ezek – a CSR és a corporate governance elveivel összhangban – a külső célokat belső kötelezettségekké alakítják. A CSR kezdeti megjelenése az angolszász modellszabályokban volt tetten érhető, jellemzően soft law formájában az adott társaságra vonatkoztatva. Az új uniós irányelvek azonban nem soft law-ként már a teljes szolgáltatási láncra kiterjednek: „nincs hiányzó láncszem”. A társaságokon belül számos érdek összehangolása szükséges: a tagok, hitelezők, vezető tisztségviselők, munkavállalók és stakeholderok érdekei mellett, a jogalkotók mostanra a fenntarthatóságot, az emberi jogokat és a környezetvédelmi szempontokat is integrálták.

Mindezek új elméleti és gyakorlati megoldásokat követelnek – különösen a felelősségi tényállások terén, adott esetben új tényállások beemelásával. Ugyanakkor a vezető tisztségviselő felelőssége már nem bővíthető korlátlanul – ezek az új jelenségek felelősségi alapon nem feltétlenül kezelhetők. Az azonban bizonyos, hogy a korábban pusztán morális elvárásként megjelenő követelmények mára kötelezettségekké váltak – nem csupán szimbolikus jelentőségük van.

A tudományos konferencia kiválóan érzékeltette, hogy Nizsalovszky Endre munkássága napjaink gyakorlati és elméleti kihívásokra adott válaszaira is hatást gyakorol. Az előadók egyszerre elemeztek örökérvényű, valamint újonnan felmerülő témákat és jelenségeket. A hallgatóság is egyetértett azzal, amire minden előadó rámutatott: Nizsalovszky Endre úttörő munkássága alapján joggal állíthatjuk, hogy ezekre a kihívásokra is rendelkezett volna megfelelő elméleti megalapozottságú, ugyanakkor a gyakorlatot is figyelembe vevő válaszokkal. Bízunk abban, hogy a konferencia a következő években is folytatódik.

Impresszum

Kiadó: Nemzeti Köszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
Civilisztikai Tanszék

A kiadásért felel: Dr. Deli Gergely rektor

Cím: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Postacím: 1441 Budapest, Pf. 60.

E-mail: asztalos.zsofia.agnes@uni-nke.hu

Weboldal: <https://antk.uni-nke.hu/tanszekek/civilisztikai-tanszek/opuscula-civilia/az-opuscula-civilia>

ISSN: 2560-2039 (online)

A szerkesztőbizottság elnöke: Vékás Lajos akadémikus

A szerkesztőbizottság tagjai: Auer Ádám egyetemi docens, Fézer Tamás egyetemi tanár,
Fuglinszky Ádám egyetemi tanár, Leszkoven László egyetemi docens, Papp Tekla egyetemi tanár
Szerkesztőbizottság titkára: Muzsalyi Róbert, egyetemi adjunktus